

Pärnu linna lasteaedade ja koolide menüüde kaardistamine. Lühikese tarneaahela käivitamine

Merle Einola

SA Pärnumaa Arenduskeskus

08.05.2020

SA Pärnumaa Arenduskeskus

Rahvatervise ja turvalisuse spetsialist

PÄRNUMAA
ARENUSKESKUS

Pärnumaa Maitseed
LEADER gruppide koostööprojekt
meeskonnaliige

MTÜ Roheliselt Värske Elu
Asutaja ja eestvedaja

Kohalike väiketalunike toodang on lasteaedade ja koolide toidulaual. Tervislikud tasakaalus menüüd.

Miks? Tervise vaatevinklist

- Meditsiin areneb, rahvatervise halveneb
- Laste rasvumise seireuring - iga neljas 1. klassi laps Eestis on ülekaaluline või rasvunud (Tervise Arengu Instituut, 2018. a.)
- https://intra.tai.ee/images/prints/documents/152456745217_euroopa_laste_rasvumise_seire_est.pdf
- Terviseteadlike lastevanemate ja tervisedendajate tähelepanekud
- Lasteaedade menüüd sisaldavad olulisel määral valget rafineeritud suhkrut ja jahu, mis on WHO sõnul põhilised tervisehädade põhjustaja TOP 3 haiguste nimistus: II astme diabeet, rasvumine, südame- ja veresoonkonna haigused.
- Mürgine välismaine puu- ja köögivili meie toidulaual
- Laste tervisliku toitumise eest vastutav nii kodu kui lasteaed/kool.
- KES TEENIB MEILE PENSIONI?

Miks? Majanduslik mõju

- KOV-ide poolt doteeritav lasteaia toit ja riigi/lastevanemate tasku kulul koolitoit koosneb suurelt jaolt välismaisest toodangust.
- **Ostes välismaised puu- ja köögivilju, toetame välismaist põllumeest. Tarbides kohalikku toitu toetame kohalikke ettevõtjaid.**
- Eesti riigi majanduslik edu seisneb kohalike ettevõtjate edus. Omavalitsuste rahalised vahendid saadakse maksudena eelkõige konkurentsivõimelisest ettevõtlusest.
- Tugevamad ettevõtted > tugevamad on omavalitsused.
- Ringmajanduse käivitamine ettevõtjate – lasteaedade/koolide vahel.
- Mahemahla tootmisjäägid sümboolse hinna eest lasteaia/kooli kööki

Tervisedenduse suunised maakonnas

- Pärnumaa Arengustrateegia 2035+ ja uuendatud Pärnumaa tervise ja heaoluprofiil 2018-2023.
- Tegevuskava üheks fookuseks aastal 2019 ja 2020 on **laste ja noorte turvaline ning tervislik areng.**
- Tervise Arengu Instituudi (TAI) tegevuskava 2019.a – Pärnu linna lasteaedade menüüde kaardistamine ja analüüs.
- (TAI) tegevuskava 2020.a – Pärnu linna koolide ja Pärnu maakonna lasteaedade menüüde kaardistamine ja analüüs.
- Lühike tarneahela käivitamine põllumajandustootjatega- kohalik täisväärtuslik toit lasteaedade, koolide ja kodude toidulauale (infopank tootjatest, e-pood, näidismenüüd, retseptikogu).
- Kolme sektori koostöö (avalik sektor, vabaühendused, erasektor).

Eeskujuks olemine pole peamine viis teisi mõjutada. See on ainuke viis.
(Albert Einstein)

Me ei saa muuta inimesi, küll aga saame muuta nende väärtushinnanguid, tõstes teadlikkust ja andes vajalikku infot.

Vabaühenduse ja avaliku sektori koostöö

- Koostöövajaduste ja tegevuste põhjendamine avalikule sektorile.
- MTÜ Roheliselt Värske Elu, Pärnu LV, SA Pärnumaa Arenduskeskus
- Sotsiaalse Innovatsiooni koosloomelabori projekt „Avalike teenuste delegeerimine kodanikeühendustele“.
- Arenguprogrammis arendatava teenuse idee: Kohalik mahetoit lasteaedede toidulauale.
- Tööriistad sektorite vaheliseks koostööks
- Teenuse mõju e mis muutub paremaks. Kliendi teekond.
- Väärtuspakkumine. Avalike teenuste arendamise lõuend
- Tervisliku toitumise põhimõtted läbi uudsete koolituste lasteaedade ja lastevanemateni.
- Lasteaedade vaheline kogemuspõhine koostöö, ühise retseptipanga väljatöötamine
- Lühike tarneahela käivitamine põllumajandustootjatega- kohalik täisväärtuslik toit lasteaedade, koolide ja kodude toidulauale
- Hea koostöö edu – pikaajalised head suhted keskkonnahariduses, sihtgrupi tundmine

Pärnu linna lasteaedade menüüde kaardistus 2019

- SA Pärnumaa Arenduskeskuse ja Pärnu Linnavalitsuse koostöös TAI tegevuskavas
- Pärnu LV Haridusosakonna toel töögrupi moodustamine
- Tegevuste tutvustus lasteaia direktorite nõupidamisel – esmane vastuseis
- Menüüde analüüsimise juhtnööride väljatöötamine – Paikuse LA tervisejuht
- Info laialisaatmine lasteaedadele - Pärnu LV Haridusosakonna peaspetsialist.
- Edastatud menüüd Google Drive keskkonnas hindamiskomisjonile
- Analüüsi kahe nädala menüüsid
- Toiduenergia ja menüü mitmekesisus ning vastavusele õigusaktidega kehtestatud toitlustamisnõuetele.
- Kohaliku põllumajandustoodangu kasutamine menüüs

Menüüde hindamine ja kokkuvõtted

- Koordinaator – SA Pärnumaa Arenduskeskus
- Hindamiskomisjon: Paikuse Lasteaia tervisejuht, Pärnu Terviseameti vaneminspektor, Pärnumaa Kutsehariduskeskuse teenindusõppe kutseõpetaja
- Kokkuvõtted töörühmas - kaasatud Pärnu LV Haridusosakond, Pärnu LA ühenduse *Majandus* aktiivi liikmed (LA esindajad), Tagli Pitsi (TAI) toitumise ja liikumise valdkonna ekspert
- Tagli Pitsi (TAI)- lasteasutuste toitlustamise määruse muutus, soovitused.
- Menüüde ebaühtlane tase, kohati Menüüde ühekülgsus.
- Mõjutatud paikkondade eripärast ja kaugusest Pärnu linna keskusest?
- Tooraine kättesaadavuse võimalused ja toitlustajate erinev ettevalmistus?

Hindajate kommentaarid menüüdele

- Vorst, vorstisai - menüüdes oli kasutusel palju vorsti;
- Kohukesed - ei ole hea valik lasteaia menüüsse. Sisaldab palju transrasvu ja toiteväärtus on väike.
- Jälgida nisukoguseid ühel päeval:
- Näitena tasakaalust väljas oleva päevamenüüd:
H-puder, **L**-makaronid, **O**-pannkook (nisu üleküllus)
H-puder piimaga, **L**-piima-klimbisupp, **O**-saiavorm piimaga (nisu, piim).
- Piiratud LA eelarve, keskmine toiduraha päevas on 1.60-1.80 lapsele.
- Valminud on raport, tutvuge raportiga [SIIN!](#)

<https://parnumaa.ee/uudis/parnu-linna-lasteaedade-menuude-kaardistus/>

Kokkuvõte

- **Ebakõla** koduste toitumisharjumuste ja LA/koolis pakutava menüü vahel
- **Ebatervislikud toitumisharjumused kodudes.** Perede toidulaua valik odavama hinna, mitte tervislikkuse aspekte arvestades. Lastele pakutakse kodus ühekülgselt toitu, sh kiiresti valmivaid poolfabrikaate ja ülekaalukalt nisujahutooteid (sai, küpsised, pitsa, pastaröög jne).
- **Lastevanemate koolitamise vajadus** – lihtsad tervislikud toidud kohalikust toorainest
- **Lasteaia kokkadel ja koolide toitlustajatel kohati puudulikud teadmised** tasakaalustatud tervislikust menüüst ja toitumise erivajadustega laste toidusedeli koostamisest
- LA abiõpetajate ja õpetajate isiklik eeskuju, väärtushinnangud

Kontaktide loomine talunikega

- Info tootjate kohta puudulik – vajalik ühtne andmebaas kontaktide, hindade, kogustega.
- Koostöölepped – kevadel seeme mulda. Kes koorib kartulid?
- Lasteaedade kokkade ja majandusjuhatajate õppereis kohalike talunike juurde – Ooo mustsõstrad, ürdid, mahejogurt!
- Head praktikad – Lindi ja Surju koolikoka koolitus kohaliku tooraine kasutamisest menüüs. Pärnu Waldorfkoolis mahetooraine (jahu, tatar, köögivili)
- Lasteaia kokkade, majandusjuhatajate ja abiõpetajate koolitus „Toidu serveerimine ja toidu eetika“ koostöös Pärnumaa Kutsehariduskeskusega.
- Kontaktseminar talunike – lasteaedade ja koolide majandusjuhatajate/ juhatajate vahel 2019.aastal (TAI tegevuskava).

Kohaliku põllumajandustoodangu tarbimine

- Lasteaiad ja koolid on arvestatava suurusega tarbija, toetamaks kohalikku ettevõtlust ja tööhõivet piirkonnas läbi kohaliku toidu tarbimise;
- Hinnatundlikud
- Lasteaia menüüdesse jõuab kohalikku toorainet hooajaliselt, eelkõige oma maja kokkade ja personali kaasabil, kogukonna toel
- Kohaliku tooraine tarbimise kaardistus Pärnu lasteaedes - MTÜ Roheliselt Värske Elu KÜSK projekti raames.
- 17 lasteaiast kasutab 16 eestimaist toodangut– edasine huvi olemas
- Kogused aasta jooksul tonnides: kartul 24 t, porgand 6 t, sibul 2 t, õun 5 t, piimatooted 13 t, kõrvits 600 kg.

Pärnu linna koolide menüüde analüüs 2020 aastal

- SA Pärnumaa Arenduskeskus, Pärnu LV Haridusosakond
- Töörühm: Paikuse Lasteaed – majandusjuhataja (Tervisejuhi haridus), Pärnu Terviseameti vaneminspektor, PKHK - teenindusõppe kutseõpetaja.
- Ümarlaud Pärnu linna koolide toitlustajatega – teavitus, küsimused-vastused.
- Analüüsiti kahe nädala menüüd. Kaloraaž, tasakaalustatus, kohalik tooraine.
- Koolide toiduraha päevas on 1.37 eurot lapse kohta, millest ühe euro maksab riik ja 0,37 senti omavalitsus
- Kohaliku täisväärtusliku toidu teekond lasteaedade, koolide ja kodude toidulauale?
- Pärnu linna 16 koolist kuues koolis toimub laste toitlustamine sisseostetud teenusena. Ühes koolist viiakse toit teise kooli, teistes vastutab toitlustamise eest ettevõtte.
- Koolid, kus toimub toitlustamine teenusena on menüüd mitmekesisemad.
- Koolisööklate külastus ja toitude maitsmine töögrupiga sügisel 2020.
- Raport valmib saabuval nädalal

Kuidas edasi?

- Koolisööklate külastus 2020 sügisel – vaatlus, toidu maitsmine
- Hindamismeeskonna poolt tagasiside menüüdele - uuel õppeaastal võimalik muudatused kooli menüüs ellu viia.
- Kaardistada tekkivad toidujäätmed ja nende kogused ning võtta tarvitusele abinõud toidujäätmete vähendamiseks.
- Millist tuge vajavad toitlustajad?
- Koolitused koolikööride personalile
- Võrgustikupõhise koostöö puudumine KOV-ide, MTÜ-de ja väiketootjate vahel.
- Välja selgitada koolide huvi/vajadus kohaliku põllumajandustoodangu vastu, oluline on hind.
- Käivitada lühike tarneahel kohalike põllumajandustootjate ja koolide köökide vahel. Luua koolidele kättesaadav infobaas talunike toodangu sortimendi, koguste ja hulgihindade kohta.
- Pärnumaa Maitset jätkuprojekt kohalike LEADER gruppide koostöös.

“Mis siis võiks olla veel humaansem kui et õpetada inimest õigesti toituma, et inimene võiks ise parandada oma elu ja tervise kvaliteeti.”

Dr. A. Levin

AITÄH!

